

Brott mot företagen

2023

Kriminalitet kostar svenska företag 92
miljarder kronor varje år

Nima Sanandaji

Florist

POLIS

Småföretagarnas

Riksförbund

Brott mot företagen 2023

Kriminalitet kostar svenska företag 92
miljarder kronor varje år

Nima Sanandaji

Småföretagarnas Riksförbund

<https://smaforetagarna.se>

info@smaforetagarna.se

042-342850

Småföretagarnas

Riksförbund

Innehåll

Förord Caroline Szyber: Dags för reell förändring	4
Nyckelbudskap	6
Sammanfattning	7
Inledning	14
Metod	16
Kriminalitet och svarta ekonomins konkurrens drabbar särskilt	18
Kriminalitetens samlade kostnader	23
Många brott personuppklas inte	26
Svart konkurrens är ett lika stort problem som den direkta kriminaliteten	30
Referenser	33

Förord Caroline Szyber:

Dags för reell förändring

Det är viktigt att studera kriminaliteten utifrån ett småföretagarperspektiv, av flera skäl. De mindre företagen är som visas i denna rapport särskilt drabbade av kriminaliteten, eftersom de påverkas starkt av både den direkta och indirekta kriminaliteten. Kriminalitet är en allvarlig utmaning för företagen i Sverige och medför samtidigt olika former av kostnader. Till att börja med finns direkta kostnader som skapas av

kriminalitet i form av exempelvis inbrott, stölder, utpressning och vandalism. Ovanpå det tillkommer kostnader för säkerhetslösningar.

Utsattheten för småföretagare har ökat. Vi får höra från småföretagare om hur de slutat anmäla till polisen, när de anmäler är det av försäkringsskäl och inte för att polisen ska komma. Det ska inte vara kriminalitet som avgör om en företagare lägger ner sin verksamhet eller inte, det borde vara en självklarhet att det ska vara tryggt att driva företag i hela Sverige.

Denna rapport fokuserar på hur kriminalitet skapar kostnader för företagen runtom i Sverige, och hur den svarta ekonomin tränger ut jobben i småföretagen genom osund konkurrens. Samtidigt finns också en vardag där många enskilda företagare är utsatta för personlig fara, och behöver ta hänsyn till risken att bli rånade, kanske till och med skjutna. Kriminaliteten medför inte bara en kostnad, utan också risk, osäkerhet och fara för den egna personen. Såväl företagarna själva som deras medarbetare drabbas. Bakom de samhällsekonomiska siffrorna som lyfts fram i denna rapport finns en verklighet där människors personliga säkerhet hotas när de går till jobbet, vilket är ett oacceptabelt läge som i grunden behöver förändras. Genom att sätta en prislapp på kriminalitetens kostnader vill Småföretagarnas Riksförbund väcka medialt och politiskt intresse, så att krafttag tas mot kriminaliteten och den svarta ekonomins jobb, som ofta hänger ihop med de kriminella lögerna. Krafttag mot den illegala ekonomin är halva lösningen – den andra halvan är att göra det enklare och mindre kostsamt att driva legala företag. Det behöver bli både tryggare, enklare och lönsammare att driva företag i Sverige, för då kan de lagliga jobben växa i stället för de illegala jobben. Ett helhetsgrepp krävs, annars kommer det vara svårt att få till förändring i praktiken.

Det är dags för en reell förändring. Politiken behöver läggas om rejält, så att det lönar sig betydligt mera att driva laglydiga företag och samtidigt blir mindre lönsamt att ägna sig åt stölder, fusk, utpressning och svartarbete.

Nyckelbudskap

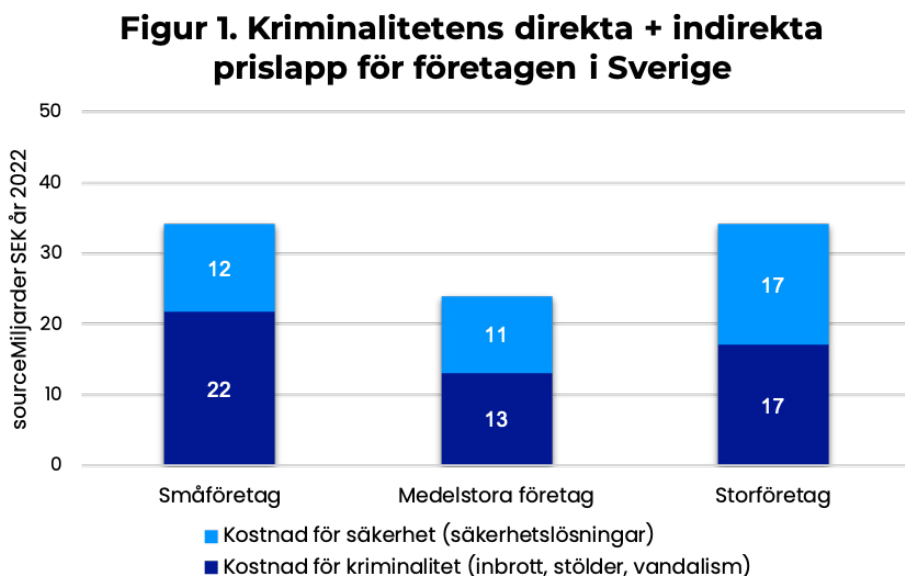
- I denna rapport kartläggs kostnaden som kriminalitet orsakar svenska företag utifrån Världsbankens Enterprise Surveys som har genomfört intervjuer med knappt 600 företagsledare i Sverige. Vi visar att näringslivets kostnad för kriminaliteten, i form av skador respektive kostnader för säkerhet, uppgår till 92 miljarder kronor per år, vilket är nära den uppskattning på 89,5 miljarder kronor som Svenskt Näringsliv har gjort. Kriminaliteten innebär också indirekta kostnader som att färre ägnar sig åt företagande och att företagens expansion hindras. Det innebär att den sanna prislappen är en bra bit över 100 miljarder kronor årligen.
- Nio procent av småföretagen anser att kriminalitet är det enskilt största hindret i deras verksamheter, vilket är samma nivå som anges för de medelstora företagen. Detta är klart mer än den dryga en procent av storföretagen som ger samma svar. Dessutom menar ytterligare 8 procent av småföretagen att osund konkurrens från olagliga verksamheter som förlitar sig på svartarbete är det allra största hindret i deras verksamheter.
- Kriminella ligor investerar ofta i illegala affärsverksamheter som genom en osund konkurrens tränger ut de legala jobben. En enkätstudie bland medlemsföretagen i Småföretagarnas Riksförbund visar också att utsatthet för svart konkurrens är ett lika stort problem som utsatthet för annan kriminalitet bland medlemsföretagen.
- Var sjätte småföretagare upplever alltså att antingen den direkta kriminaliteten, eller den indirekta kriminaliteten i form av konkurrens från svarta verksamheter är det allra största hindret i verksamheten. Sverige behöver en ny näringspolitik som tydligt förenklar för de legala jobben och tar krafttag mot alla former av kriminalitet liksom mot de svartarbetande verksamheter som de kriminella ligorna investerat i. Politiken och samhällsdebatten i Sverige behöver vakna inför det faktum att såväl den direkta som indirekta kriminaliteten undergräver företagsamheten och de laglydiga jobben. Dessa problem hör ihop och behöver båda bekämpas, samtidigt som de laglydiga företagens villkor behöver förbättras.

Sammanfattning

Kriminalitet är en allvarlig utmaning för företagen i Sverige och medför samtidigt olika former av kostnader. Till att börja med finns direkta kostnader som skapas av kriminalitet i form av exempelvis inbrott, stölder, utpressning och vandalism. Ovanpå det tillkommer kostnader för säkerhetslösningar, till exempel köp av säkerhetsdörrar, köp av säkerhetstjänster och den egna tid som medarbetarna spenderar på att skapa säkerhet. I denna rapport används data från Världsbankens Enterprise Surveys som har genomfört intervjuer med knappt 600 företagsledare i Sverige. Till detta kommer data från Statistiska centralbyrån, SCB, för att estimerar den kostnad som kriminaliteten skapar för företagen i Sverige.

Kriminalitetens prislapp är minst 92,3 miljarder kronor i näringslivet

Totalt uppgår kostnaden för kriminalitet och säkerhet till 92,3 miljarder kronor årligen, varav 34,2 miljarder bland småföretagen, 34,1 miljarder bland storföretagen och 24,0 miljarder bland de medelstora företagen. Beräkningarna som illustreras i figur 1 är för år 2022.

Källa: Enterprise Surveys, Världsbanken, SCB, Europeiska kommissionen samt egna beräkningar. Anges i 2022 års växelkurs.

I Sverige saknas analyser kring hur hög kriminalitetens prislapp är för näringslivet. En studie som publicerades av Svenskt Näringsliv i början av 2022 har dock genomfört en mätning baserat på en egen undersökning bland företagsledare. Den studien når slutsatsen att prislappen för brottslighet mot företagen uppgår till cirka 89,5 miljarder kronor, alltså mycket nära resultaten i denna studie. Svenskt Näringslivs rapport pekar på att prislappen för kriminalitet till stor del är dold och landar därför i slutsatsen att den samlade kostnaden sannolikt i praktiken är över 100 miljarder kronor årligen.¹

Sannolikt är den sanna kostnaden minst 100 miljarder kronor årligen

En diskussion om kriminalitetens kostnader måste utgå från vad man ser och vad man inte ser. Många av kriminalitetens effekter på näringslivet är indirekta – kriminalitet minskar drivkraften att satsa på företagande, skapar risk och osäkerhet för företagen och hämmar expansion och innovation. Därmed är det en rimlig slutsats att den samlade kostnaden för kriminalitet mot näringslivet uppgår till minst 100 miljarder kronor årligen – när hänsyn tas till de aspekter av kriminaliteten som är svåra att mäta.

Samhällsdiskussionen om kriminalitet i Sverige begränsar sig vanligtvis till den direkta effekten av kriminalitet (stölder, inbrott och vandalism med mera) samt kostnaden för säkerhetslösningar – det är också dessa aspekter som ligger till grund för beräkningarna av kriminalitetens prislapp i denna rapport. Samtidigt finns också en ytterligare viktig aspekt, nämligen den svarta ekonomins påverkan. Kriminalitet ger upphov till stora intäkter, och de kriminella ligorna investerar vanligtvis i svarta affärsverksamheter. Kunskapen om hur detta sker är begränsad i Sverige men det är samtidigt välkänt att många verksamheter i till exempel restaurang och bygg bedrivs i den svarta ekonomin, i form av svartarbete samt undvikande av skatter och regelverk.

Var sjätte småföretagare ser kriminalitet och den svarta ekonomin som det främsta hindret

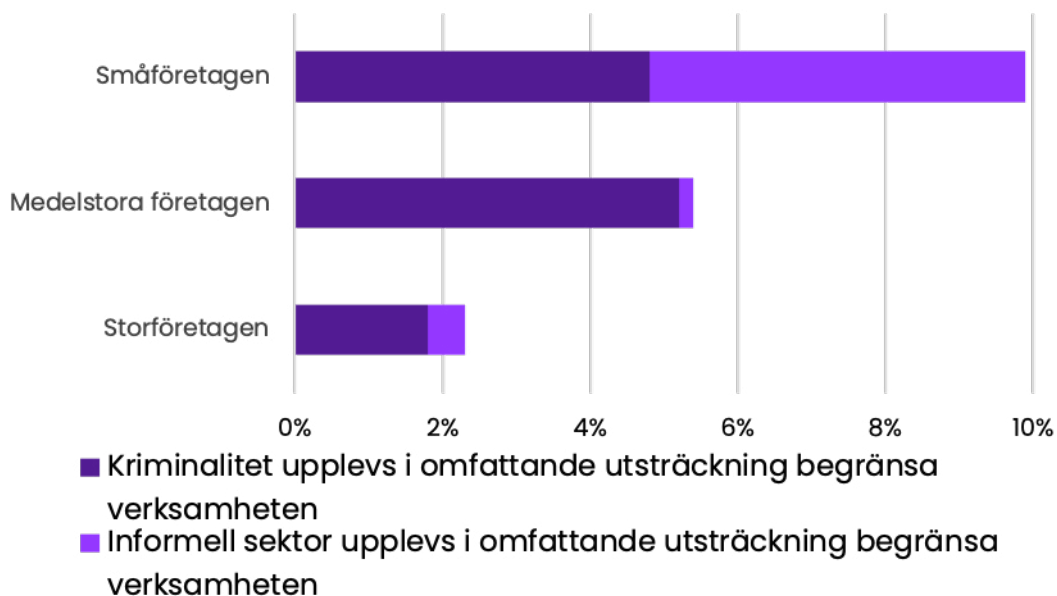
De kriminella gängen driver affärsverksamheter runtom i Sverige som utgör osund konkurrens och tränger undan arbetstillfällen i många mindre företag. Ett framträdande resultat är att 9 procent av småföretagen i Sverige anger att kriminalitet är det enskilt största hindret i deras verksamheter, medan ytterligare 8 procent svarar att den svarta ekonomins påverkan är det allra största hindret i deras verksamheter. Den svarta ekonomin påverkar även företagen i form av utpressning och beskyddarverksamhet. Totalt upplever alltså var sjätte småföretagare i Sverige kriminalitet och de svarta verksamheter som de kriminella driver, som det allra största problemet i verksamheten.

¹ Svenskt Näringsliv (2022).

Den svarta ekonomin tränger särskilt ut småföretagen

En fråga som ställs i Enterprise Survey är hur stor andel av företagen som upplever att kriminalitet respektive den svarta ekonomin utgör omfattande begränsningar av verksamheten. Som illustreras i figur 2, har 10 procent av småföretagen denna upplevelse, jämfört med 5 procent av de medelstora företagen och drygt 2 procent av storföretagen. Det är alltså tydligt att kriminaliteten och de svarta affärsverksamheter som de kriminella investerar i särskilt drabbar de mindre företagen. Ett annat framträdande resultat är att konkurrensen från den svarta ekonomin är relativt sett ett mindre omfattande problem för storföretagen och de medelstora företagen, men ett stort problem för småföretagen.

Figur 2. Andel företag som upplever kriminalitet och informell sektor som omfattande begränsningar av verksamheten

Källa: Enterprise Surveys, Världsbanken. Kriminalitet refererar till den direkta effekten av kriminalitet (t.ex. inbrott, vandalism, stöld) medan informell sektor är konkurrens med verksamheter som sker svart, typiskt verksamheter där de kriminella gängen investerar sina pengar.

Resultatet är rimligt med tanke på att de kriminella vanligtvis driver illegal affärsverksamhet i direkt konkurrens med småföretagen, till exempel i form av restauranger, frisörsalonger och byggverksamheter. Det finns en myriad av verksamheter som de kriminella investerar i och det finns en klar avsaknad av förståelse i den svenska samhällsdebatten för hur omfattande problemet är, och vilka delar av ekonomin som är mest drabbade. Som denna rapport visar är den svarta ekonomin en viktig småföretagarfråga som förtjänar att tas på allvar. Kriminaliteten och den svarta ekonomin hör ihop, för det är i den svarta ekonomin som de kriminella gängen investerar. Det kan därför ses som två sidor av samma mynt.

Kriminalitetens kostnader för olika regioner i Sverige

Kostnaden som kriminalitet och säkerhet orsakar svenska företag har i denna rapport även analyserats på länsnivå. Detta har skett genom att data från SCB över det samlade förädlingsvärdet i näringslivet har tagits fram för samtliga län i Sverige. Därefter har andelen av det samlade nationella förädlingsvärdet som skapas i de olika länen räknats ut. Baserat på antagandet att kriminalitetens kostnader är jämnt spridda över landet, har kriminalitetens prislapp för näringslivet i varje län räknats ut. Tabellen utgör också en indikation på omfattningen av denna form av kriminalitet i olika delar av landet. Resultaten visas i tabell 1.

Tabell 1. Kostnad totalt kriminalitet och säkerhet bland företagen, miljarder SEK (2022, 2022 års kronor)	
Stockholms län	29,2
Uppsala län	2,6
Södermanlands län	2,0
Östergötlands län	3,4
Jönköpings län	3,1
Kronobergs län	1,6
Kalmar län	1,7
Gotlands län	0,3
Blekinge län	1,0
Skåne län	10,8

Hallands län	2,3
Västra Götalands län	16,5
Värmlands län	1,9
Örebro län	2,4
Västmanlands län	2,1
Dalarnas län	2,0
Gävleborgs län	2,1
Västernorrlands län	1,9
Jämtlands län	0,8
Västerbottens län	2,0
Norrbottens län	2,5
Totalt	92,3

Källa: Enterprise Surveys, Världsbanken, SCB, Europeiska kommissionen samt egna beräkningar.

Dags för förändring!

Småföretagarnas Riksförbund menar att det är dags för förändring. Politiken behöver läggas om rejält så att det lönar sig betydligt mera att driva laglydiga företag och samtidigt blir mindre lönsamt att ägna sig åt stölder, fusk, utpressning och svartarbete. Sverige har en myriad av myndigheter, som tynger ned de laglydiga företagen med pappersarbete samtidigt som man ibland ser mellan fingrarna med kriminell näringsverksamhet.

Småföretagen är särskilt pressade eftersom de påverkas starkt av både den direkta och indirekta kriminaliteten. Verksamheter som drivs av kriminella, med svartarbete och utan respekt för lagar och skatter, konkurrerar ofta direkt just med småföretagen. Men politiken är inte hela svaret, det krävs även solidaritet i näringslivet. Stora beställare av till exempel infrastruktur måste sluta anlita underleverantörer med svartarbete.

Till att börja med krävs en öppen debatt så att fler förstår att småföretagen pressas av både den direkta och indirekta kriminaliteten. Kriminalitet är illegal affärsverksamhet som sker på bekostnad av de laglydiga företagen. Det första steget mot ett tryggare Sverige, är att öppet erkänna hur många av Sveriges småföretag som möter både den direkta och indirekta kriminaliteten i sin vardag. Ett systematiskt arbete behöver

påbörjas, med reformer som stärker företagens möjligheter att skapa legala jobb, samtidigt som krafttag tas så väl mot den direkta kriminaliteten som mot den svarta ekonomin som drivs med investeringar från kriminella ligor.

Båda aspekterna av den kriminalitet som hämmar jobbtillväxt och legalt välståndsskapande runtom i landet behöver mötas. Enbart med en helhetssyn kan reell förändring komma till stånd och fokus behöver därför också läggas på att sänka de skatter och minska det regelkrångel som försvårar för de lagliga företagen. Det måste helt enkelt bli enklare och mera lönsamt att driva legal affärsverksamhet, och svårare och dyrare att bedriva kriminell verksamhet. Det ska också noteras att mycket pekar på att företag som utsätts för brottslighet ofta inte anmäler det, bland annat eftersom Polisen inte följer upp brotten vilket gör att företagare till slut inte orkar anmäla. De siffror som lyfts fram i denna rapport bör anses vara i underkant, och ger en storlekssiffra på företagets utsatthet för kriminalitet.

Reformförslag

Småföretagarnas Riksförbund menar att såväl attityder som policy behöver förbättras, så att näringslivet överlag, och särskilt de små och medelstora företagen, får bättre skydd från kriminalitet. Följande 12-punkter är vägledande för det reformarbete som behövs i Sverige:

1) Urett småföretagarperspektiv är den viktigaste åtgärden att minska brottsligheten generellt, vilket innebär att samhället måste lägga mera fokus både på brottslighetens drivkrafter och på hur rättssystemet agerar.

2) Det handlar också om en attitydfråga där media, politiker och tyckare i stället för att visa empati nonchalerar brottsoffer långt ner på statusstegen och dit hör småföretagare. Samtidigt finns en kändis-kultur som fokuserar på människor med status, i vissa fall hyllas även kriminella.

3) Ökad kunskap om kriminalitetens kostnader är i sig ett viktigt steg mot förbättring, till exempel i form av en utredning av vad brottsligheten i form av det som slås sönder, klottras, och bränns upp kostar försäkringsbolagen – och i förlängningen försäkringstagarna.

4) Polisen behöver fokusera på kriminalitetens mönster, för att kunna möta den alltmer organiserade brottsligheten. Som det är nu följs många anmälda brott inte upp, vilket leder till att småföretagare ibland inte ens orkar anmäla, och ett mörkertal uppstår.

5) Stärkt lokal polisnärvaro på utsatta platser krävs så att drabbade småföretagare kan ta en direkt personlig kontakt med ordningsmakten.

6) Kommunala ordningsvakter är en bra lösning, som möjliggör att kommuner kan agera mera brottsförebyggande. Kommuner bör ges generella tillstånd att ha kommunala ordningsvakter där de upplever att behovet finns, utan att behöva söka särskilda anstånd.

7) De småföretag som drabbas av brott behöver en väg in till Polismyndigheten. En konstruktiv reform är att införa en utpekad ansvarig för företagarefrågor, i varje polisregion och nationell polisavdelning. Detta bör framgå i regeringens regleringsbrev till Polismyndigheten.

8) Samhällets stödfunktioner måste tydligt omfatta människor som i sitt arbete eller i sitt företag blivit brottsoffer. Även småföretagare kan få stöd och hjälp av brottsofferjouren. Detta stöd skulle kunna utvecklas och framförallt informationen till småföretagare så de känner de kan få stöd och råd efter att ha varit brottsutsatt.

9) Regeringen ska införa målsättningen att minst 50 procent av anmälda butiksrån, butikstölder, och snatterier personuppklaras. Idag är siffran under 40 procent, trots att det typiskt finns kamerabilder som möjliggör att identifiera den som har begått brotten. Om Polismyndigheten följer upp fler fall kan större andel personuppklaras, och då stärks skyddet för de drabbade företagen.

10) En liknande målsättning ska införas om att minst 10 procent av anmälda fall av skadegörelse och fickstölder personuppklaras. Idag är det bara 2 procent av fallen som personuppklaras. När Polismyndigheten som idag sällan följer upp enklare former av brott, så att den som har begått dem typiskt kommer undan, skapas en ohållbar situation där unga uppfattar kriminalitet som lönsamt, vilket gör att fler går in i en kriminell väg. Dessa målsättningar bör formuleras i regleringsbrevet.

11) En avgörande insikt för politiken, är att den svarta ekonomins osunda konkurrens är ett problem som är ungefär lika omfattande som den direkta kriminaliteten för många av Sveriges företagare. Det finns skäl att skifta fokus, från att ytterligare reglera de i grunden laglydiga företagen, till att gå efter de verksamheter som drivs av kriminella ligor.

12) Småföretagare ska via 114 14 samtal kunna etablera direktuppkoppling med Polismyndigheten, och redan vid första kontakt ges möjlighet att dela med sig bildervideo kring brottet.

Inledning

Svarta affärsverksamheter i den svarta ekonomin som drivs av de kriminella gängen, liksom annan kriminalitet, utgör ett av de största hindren för företagare i Sverige. Särskilt hårt drabbas de mindre företagen.

En viktig bakgrund är att den svenska samhällsdebatten länge utgick från ett perspektiv där kriminalitet närmast betraktades som en icke-fråga för näringslivet. Ett illustrativt exempel är en rapport skriven av Globaliseringsrådet, en expertgrupp som mellan 2007 och 2009 genomförde en rad djupgående analyser på uppdrag av den dåvarande regeringen om företagandets förutsättningar i Sverige. I mitten av 2009 publicerades rådets slutrapport *Bortom Krisen - Om ett framgångsrikt Sverige i den nya globala ekonomin*. I den 115 sidor långa skriften fanns mer än hundra referenser till ordet skatt och närliggande ord som skattesystem. Begrepp som kriminalitet och brott togs bara upp i ett stycke, där rådet slog fast att Sverige har en låg kriminalitet.²

Med åren har frågan om kriminalitet uppmärksammats, inte minst då den allmänna debatten har kommit att fokusera på den misslyckade integrationen, och hur i praktiken samtliga större och medelstora svenska städer – samt även många mindre städer – har utanförskapsområden med omfattande närvaro av kriminella gäng. Det har uppmärksammats att Sverige har många gängskjutningar och en ovanligt hög nivå av kriminalitet i jämförelse med de andra nordiska länderna.

Otryggheten kan ses som en bromskloss mot hållbar samhällsutveckling. Den gör att lokala företag, särskilt i marginaliserade stadsdelar, inte kan växa och skapa fler jobb. Kriminalitet hindrar stadsdelar att gå från marginalisering till framtidshopp. En del unga som växer upp i stökiga miljöer attraheras till kriminella nätverk, vilket i slutändan ofta missgynnar såväl individen som samhället.³

² Globaliseringsrådet (2009).

³ Se vidare utveckling i Sanandaji och Jansson (2019).

” Något förenklat finns ett vägval för Sveriges kommuner och stadsdelar. Antingen kan de legala jobben växa, vanligtvis i småföretagen som är de viktigaste jobbskaparna i de flesta delar av landet, eller stagnerar de legala jobben medan den kriminella sysselsättningen växer. “

Det är viktigt att studera kriminaliteten utifrån ett småföretagarperspektiv, av flera skäl. De mindre företagen är som visas i denna rapport särskilt drabbade av kriminaliteten. Dessutom är det småföretagen som vanligtvis har störst möjlighet att skapa de lokala jobben, som kan vara alternativet till jobben i den kriminella världen. Något förenklat finns ett vägval för Sveriges kommuner och stadsdelar. Antingen kan de legala jobben växa, vanligtvis i småföretagen som är de viktigaste jobbskaparna i de flesta delar av landet, eller så kan de legala jobben stagnera medan den kriminella sysselsättningen växer.

Denna rapport fokuserar på hur kriminalitet skapar kostnader för företagen runtom i Sverige, och hur den svarta ekonomin tränger ut jobben i småföretagen genom osund konkurrens. Samtidigt finns också en vardag där många enskilda företagare är utsatta för personlig fara, och behöver ta hänsyn till risken att bli rånade, kanske till och med skjutna. Kriminaliteten medför inte bara en kostnad, utan också risk, osäkerhet och fara för den egna personen. Såväl företagarna själva som deras medarbetare drabbas.

Bakom de samhällsekonomiska siffrorna som lyfts fram i denna rapport finns en verklighet där människors personliga säkerhet hotas när de går till jobbet, vilket är ett oacceptabelt läge som i grunden behöver förändras. Genom att sätta en prislapp på kriminalitetens kostnader vill Småföretagarnas Riksförbund väcka medialt och politiskt intresse, så att krafttag tas mot kriminaliteten och den svarta ekonomins jobb, som ofta hänger ihop med de kriminella ligorna. Krafttag mot den illegala ekonomin är halva lösningen – den andra halvan är att göra det enklare och mindre kostsamt att driva legala företag. Det behöver bli både tryggare, enklare och lönsammare att driva företag i Sverige, för då kan de lagliga jobben växa i stället för de illegala jobben. Ett helhetsgrepp krävs, annars kommer det vara svårt att få till förändring i praktiken.

Metod

I denna rapport har flera källor använts för att bedöma kriminalitetens samlade prislapp för näringslivet, uppdelad på små, medelstora och stora företag. Grunden i analysen är Enterprise Surveys, en omfattande global undersökning av Världsbanken, där även företagsledare i Sverige har tillfrågats. Den senaste undersökningen i Sverige av Enterprise Surveys, som denna rapport utgår ifrån, gjordes genom att 591 företagsledare intervjuades mellan december 2019 och juni 2021.

I Enterprise Survey har småföretag med 5 till 19 anställda, medelstora företag med 20 till 99 anställda samt stora företag med 100+ anställda intervjuats. Det är nära den indelning av små, medelstora och stora företag som finns i den officiella statistiken från SCB, med skillnaden att småföretag med upp till fyra anställda inte har ingått i Enterprise Surveys studie.

Data över förluster via stöld och vandalism kommer från de företag som har angett sig vara utsatta och har uppgett hur stor del av omsättningen som de bedömer har förlorats på grund av detta. Ett antagande som görs är att dessa siffror är representativa för samtliga av företagen, med hänsyn till att många företag drabbas via andra former av kriminalitet också – alltifrån falska fakturor till utpressning. På samma sätt har data över kostnaderna för säkerhetslösningar (till exempel säkerhetsdörrar och säkerhetstjänster) estimerats baserat på de företag som har rapporterat in siffror kring detta, som andel av omsättningen. Detta utifrån att företagare som inte köper in säkerhetslösningar själva behöver kompensera för det, genom att företagaren och/eller de anställda lägger ned tid på att själva skapa säkerhet.

Siffror över hur stor andel av den samlade omsättningen, bland små, medelstora och stora företag som går förlorad på grund av kriminalitet, eller som behöver läggas på säkerhetslösningar, har därmed tagits fram från Enterprise Surveys. Detta har satts i relation till nettoomsättningen i näringslivet, bland små, medelstora och stora företag. Data från 2019 har använts, med anledning av att senaste tillgängliga data för 2020 är från ett ovanligt år – 2020 skedde den största ekonomiska nedgången i den globala ekonomin, så långt Världsbankens data över global BNP utveckling sträcker sig sedan början av 1960-talet, på grund av coronakrisen. I och med att 2020, för vilket senaste tillgängliga data över omsättningen i näringslivet har publicerats, är ett ovanligt krisår, har nettoomsättningen för året innan använts i beräkningarna.

Data över omsättningen 2019 har framtidsskrivits till 2022, baserat på BNP-utvecklingen enligt Europeiska kommissionens senaste aktuella data och framtidsestimat.⁴ Siffrorna har inflationsjusterats till 2022 års växelkurs, med hjälp av SCB:s prisomräknare. Därmed har data från Enterprise Surveys, SCB och Europeiska kommissionen använts för att estimerar den kostnad som kriminalitet och säkerhetslösningar skapar för små, medelstora och stora företag i Sverige. Beräkningarna har genomförts för 2022.

⁴ Europeiska kommissionen (2022).

Kriminalitet och svarta ekonomins konkurrens drabbar särskilt småföretagen

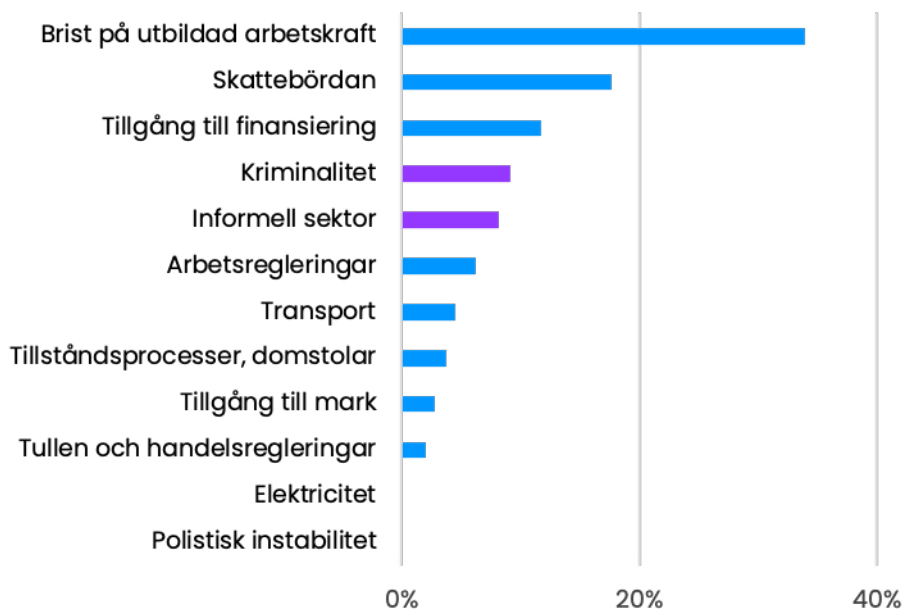
” En viktig insikt är att många företagare och särskilt de som driver småföretag, upplever att kriminalitet och den svarta ekonomins konkurrens utgör det enskilt största hindret i verksamheten. “

Som visas i figur 3 upplever en tredjedel av småföretagen att brist på utbildad arbetskraft är det största hindret, följt av skattebördan och tillgång till finansiering. Det fjärde vanligaste svaret är kriminalitet och den följs av svarta ekonomin påverkan, på femte plats (i Enterprise Survey finns svarsalternativet konkurrens från ”informell sektor”, vilket syftar till ekonomisk verksamheter som inte följer reglerna, med annat ord svart ekonomi).

Totalt är det alltså en av sex småföretagare som upplever att kriminaliteten antingen i sin direkta form, eller i form av de illegala verksamheter som kriminella gäng investerar i och driver, utgör det främsta hindret för verksamheten. Det är totalt 9 procent av småföretagarna som upplever att kriminalitet är det största hindret för verksamheten och ytterligare 8 procent som pekar på den svarta ekonomins negativa påverkan.

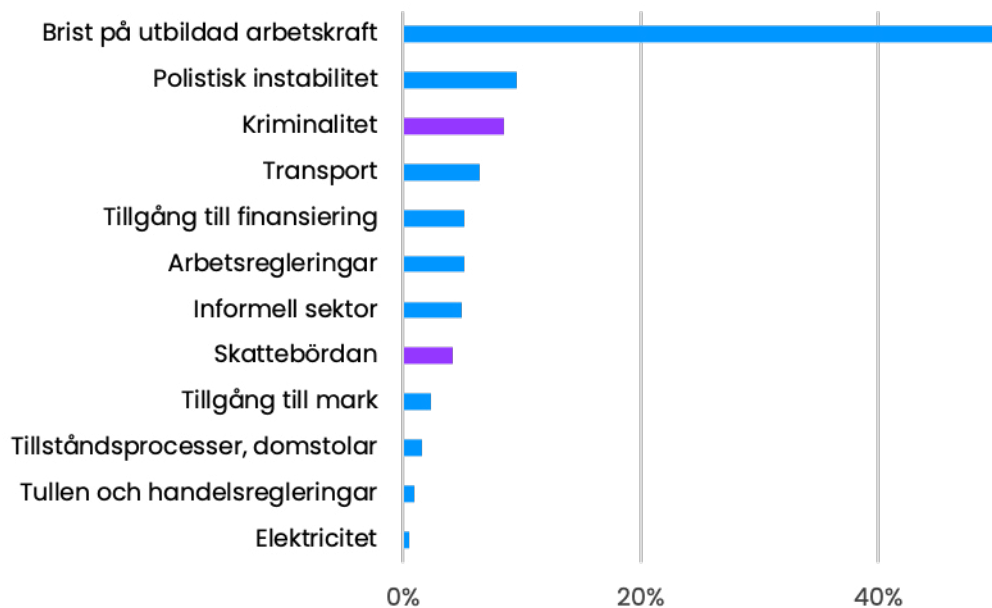
En majoritet på 51 procent av de medelstora företagen svarar att bristen på utbildad arbetskraft är det största enskilda hindret i verksamheten, medan en tiondel svarar att det är politisk instabilitet. Det tredje vanligaste svaret är kriminalitet, då 9 procent av de medelstora företagen identifierar det som det allra största hindret - samma andel som bland småföretagen. Samtidigt svarar 5 procent av de medelstora företagen att det enskilt största hindret är den svarta ekonomins påverkan. En jämförelse av figur 4,

Figur 3. Småföretagens upplevelser av det största enskilda hindret i verksamheten

Källa: Enterprise Surveys, Världsbanken.

Figur 4. Medelstora företagens upplevelser av det största enskilda hindret i verksamheten

Källa: Enterprise Surveys, Världsbanken.

som illustrerar svaren från medelstora företag, med figur 3 som har samma svar bland småföretagen, visar att kriminaliteten av en lika stor andel upplevs vara det främsta problemet medan den svarta ekonomins påverkan är särskilt viktig för småföretagen. I figur 5 visas svaret från storföretagen. Här framgår att bara en procent identifierar kriminalitet som det största hindret medan inga storföretagsledare svarar att den svarta ekonomins konkurrens är det största problemet. Detta ska inte tolkas som att kriminalitet inte påverkar storföretagen – beräkningarna i denna rapport visar att kriminaliteten också utgör en omfattande kostnad för storföretagen. Däremot är storföretag vanligtvis bättre rustade att hantera kriminaliteten än små och medelstora företag, vilket förklarar varför storföretag sällan identifierar det som det främsta hindret.

Figur 5. Storföretagens upplevelser av det största enskilda hindret i verksamheten

Källa: Enterprise Surveys, Världsbanken.

Den svarta ekonomin som kriminella gäng vanligtvis investerar i, är små verksamheter som tränger undan småföretagen. Det kan också noteras att samtliga grupper av företagare identifierar bristen på utbildad arbetskraft som det största hindret i verksamheten, bland storföretagen är det 45 procent som anger detta. Denna fråga är i sig separat från kriminaliteten, men det finns en indirekt koppling. Företagen hindras från att växa i Sverige på grund av brist på personer som har rätt form av utbildning

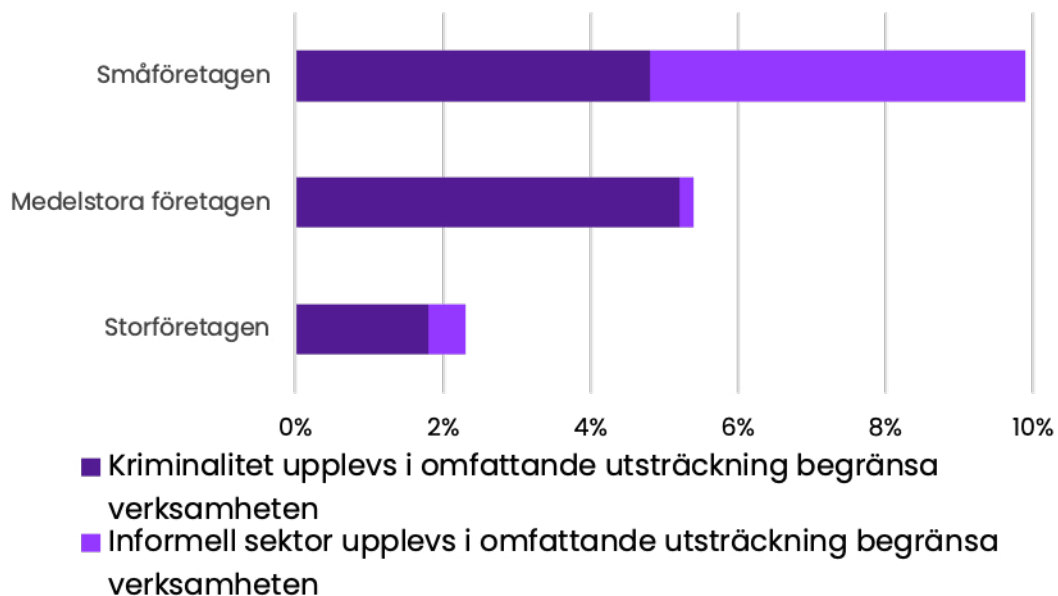
och bra kvalitet på sin utbildning. Bristen på utbildning som kan leda till jobb är också ett skäl till att många som har svårt att etablera sig på den formella arbetsmarknaden i stället dras till kriminella gäng eller till svarta verksamheter i den svarta ekonomin.

Andelen företag som anger att kriminalitet respektive den svarta ekonomin medför omfattande begränsning av verksamheten, uppgår till hela 10 procent bland småföretagen - hälften anger kriminalitet och den andra hälften anger den svarta ekonomin.

Som kan ses i figur 2, anger också 5 procent av de medelstora företagen kriminalitet, men bara en liten del svarar den svarta ekonomin. Bland storföretagen anger totalt drygt 2 procent detta som svar, och det är också här framför allt den direkta kriminaliteten. Den framträdande bilden är att småföretagen pressas av två sidor av kriminaliteten, då den svarta ekonomins konkurrens framför allt drabbar just småföretagen.

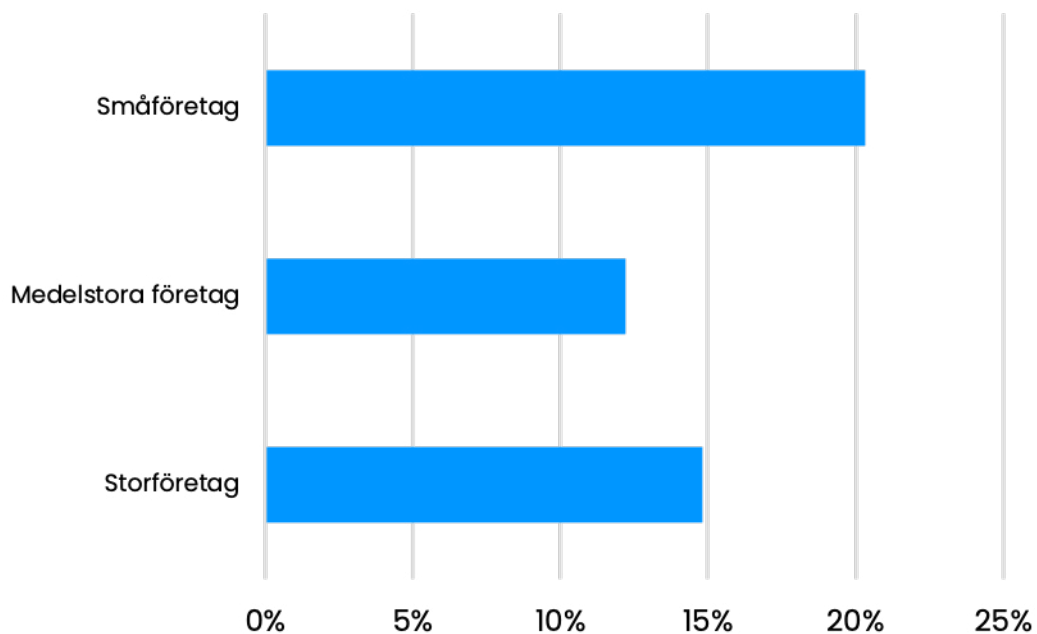
Till sist visas i figur 7 hur stor andel av företagen som anger att de är i konkurrens med den svarta ekonomin. Det handlar om vart femte småföretag i Sverige, vart åttonde medelstort företag och vart sjunde storföretag. Även de stora företagen konkurrerar med de svarta verksamheterna, men denna osunda konkurrens utgör vanligtvis inte ett lika omfattande problem för storföretagen som för småföretagen.

Figur 2. Andel företag som upplever kriminalitet och informell sektor som omfattande begränsningar av verksamheten

Källa: Enterprise Surveys, Världsbanken. Kriminalitet refererar till den direkta effekten av kriminalitet (t.ex. inbrott, vandalism, stölder) medan informell sektor är konkurrens med verksamheter som sker svart, typiskt verksamheter där de kriminella gängen investerar sina pengar.

Figur 6. Andel företag som konkurrerar med informella verksamheter

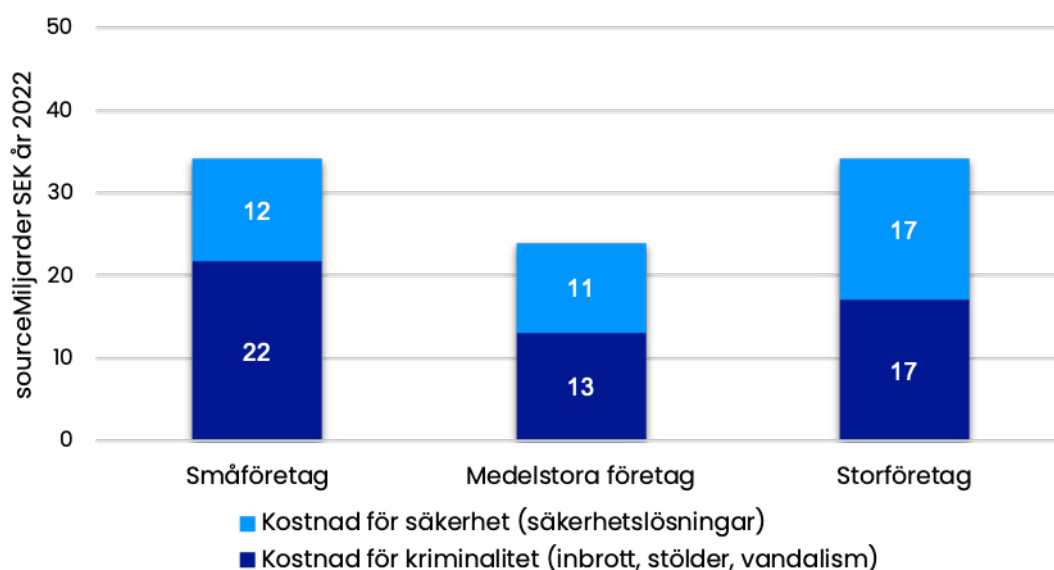

Källa: Enterprise Surveys, Världsbanken.

Kriminalitetens samlade kostnader

I figur 1 visas den samlade kostnad som kriminalitet och säkerhet orsakar företagen. Totalt uppgår kostnaden för kriminalitet och säkerhet till 92,3 miljarder kronor årligen, varav 34,2 miljarder bland småföretagen, 34,1 miljarder bland storföretagen och 24,0 miljarder bland de medelstora företagen. Det innebär att den samlade prislappen för kriminaliteten uppgår till 92,3 miljarder kronor årligen.

Figur 1. Kriminalitetens direkta + indirekta prislapp för företagen i Sverige

Källa: Enterprise Surveys, Världsbanken, SCB, Europeiska kommissionen samt egna beräkningar. Anges i 2022 års växelkurs.

I Sverige saknas analyser kring hur hög kriminalitetens prislapp är för näringslivet. En studie som publicerades av Svenskt Näringsliv i början av 2022 har dock genomfört denna mätning, baserat på en egen undersökning bland företagsledare. Den studien når slutsatsen att prislappen för brottslighet mot företagen uppgår till cirka 89,5 miljarder kronor. Resultaten i den andra studie som har genomförts i denna fråga är alltså mycket nära resultaten i denna studie, vilket är intressant och stärker analysens relevans. Svenskt Näringslivs rapport lyfter fram att betydande delar av kriminalitetens prislapp är dolda, och landar därför i slutsatsen att den samlade prislappen sannolikt i praktiken är över 100 miljarder kronor årligen.⁵

⁵ Svenskt Näringsliv (2022).

Den franske ekonomen Frédéric Bastiat framhävde betydelsen av att ta hänsyn till både det man ser och det man inte ser. Det perspektivet är högst relevant för kriminaliteten mot näringslivet, eftersom det finns många indirekta effekter. Kriminalitet minskar drivkraften att satsa på företagande, skapar risk och osäkerhet för företagen, och hämmar expansion och innovation. Därmed är det en rimlig slutsats att den samlade kostnaden för kriminalitet mot näringslivet uppgår till minst 100 miljarder kronor årligen – när hänsyn tas till de aspekter av kriminaliteten som är svåra att mäta.

Det är relevant att också sätta en regional prislapp på kriminalitetens kostnad. Detta har skett genom att data över totalt förädlingsvärde i näringslivet, från SCB, har tagits fram för samtliga län i Sverige. Därefter har andelen av det samlade nationella förädlingsvärdet i de olika länen räknats ut. Baserat på antagandet att kriminalitetens kostnader är jämnt spridda över landet, har kriminalitetens prislapp för näringslivet i varje län räknats ut. Resultaten illustreras i tabell 1. De regionala siffrorna är relevanta, då de kan bidra till att skapa en större förståelse för hur kriminaliteten slår mot ekonomin – i förlängningen därmed sysselsättningen, skatteintäkterna och välståndsskapandet – runtom i landet.

Tabell 1. Kostnad totalt kriminalitet och säkerhet bland företagen, miljarder SEK (2022, 2022 års kronor)

Stockholms län	29,2
Uppsala län	2,6
Södermanlands län	2,0
Östergötlands län	3,4
Jönköpings län	3,1
Kronobergs län	1,6
Kalmar län	1,7
Gotlands län	0,3
Blekinge län	1,0
Skåne län	10,8
Hallands län	2,3
Västra Götalands län	16,5
Värmlands län	1,9
Örebro län	2,4

Västmanlands län	2,1
Dalarnas län	2,0
Gävleborgs län	2,1
Västernorrlands län	1,9
Jämtlands län	0,8
Västerbottens län	2,0
Norrbottens län	2,5
Totalt	92,3

Källa: Enterprise Surveys, Världsbanken, SCB, Europeiska kommissionen samt egna beräkningar.

” I denna rapport sätts ingen prislapp på hur den svarta ekonomins verksamheter tränger ut småföretagen med osund konkurrens. Denna fråga har i grunden inte analyserats i Sverige, och det är därför svårt att sätta en samhällsekonomisk kostnad. Att detta skapar en kostnad för näringslivet och särskilt för de mindre företagen är dock tydligt – och denna kostnad är alltså ovanpå de cirka 100 miljarder kronorna som är kostnaden för kriminalitet och säkerhet. “

Många brott personuppklasas inte

Ett viktigt perspektiv som behövs för att förstå varför kriminaliteten är ett så stort problem i dagens Sverige är att många brott inte personuppklasas. Med personuppklarade brott menas de brott där en utredning leder till att minst en misstänkt person har lagförts för brottet genom att åtal har väckts, strafföreläggande har utfärdats eller åtalsunderlåtelse har meddelats. Något förenklat alltså att minst en kriminell har åkt dit för brottet. I figur 7 visas andelen personuppklarade brott för butikstölder och snatterier, och vi ser här att det bara är knappt fyra av tio fall som leder till att minst en kriminell får straff (eller strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse) för brottet som har genomförts.

„**Andelen butiksrån som personuppklasas har trendmässigt stigit, medan andelen butikstölder och snatterier som personuppklasas har minskat. I båda fallen är den framträdande bilden att majoriteten av brotten inte personuppklasas, rättssystemet lyckas därmed inte med att skapa tillräcklig trygghet.**“

I figur 8 visas en annan form av kriminalitet som ofta drabbar småföretagen, nämligen butiksrån. Även här är det knappt fyra av tio fall som personuppklasas. Andelen butiksrån som personuppklasas har trendmässigt stigit, medan andelen butikstölder och snatterier som personuppklasas har minskat. I båda fallen är den framträdande bilden att majoriteten av brotten inte personuppklasas. Rättssystemet lyckas därmed inte med att skapa tillräcklig trygghet.

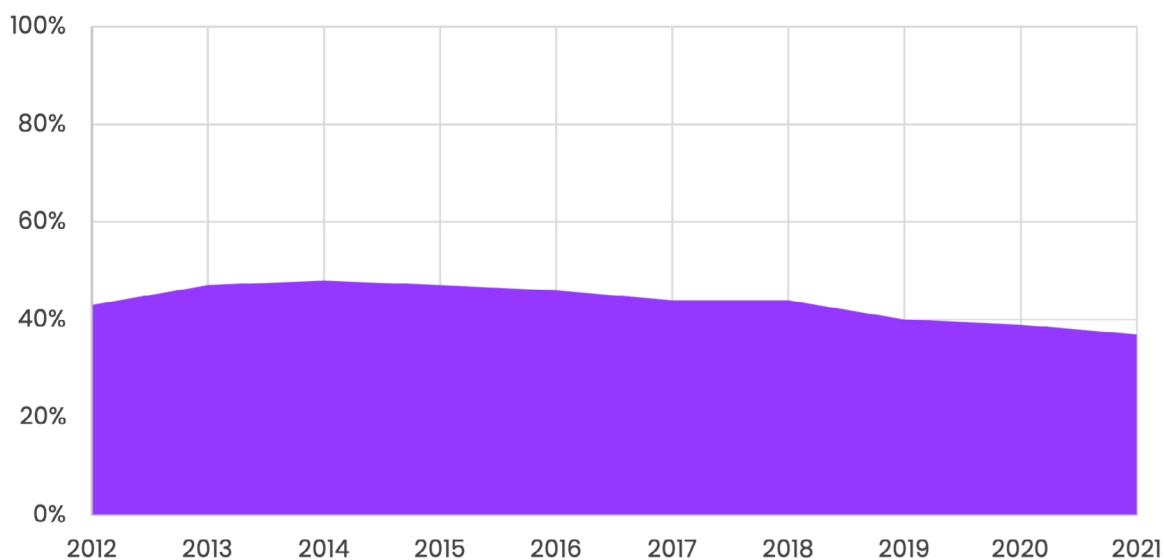
En annan form av kriminalitet som drabbar många, inklusive småföretagen, är skadegörelse. Andelen personuppklarade fall för skadegörelse är, som illustreras i figur 9, enbart 2 procent. Fickstölder är en form av kriminalitet som slår mot den enskilde, men när det förekommer i till exempel köpcentrum påverkas även handeln som är livsnerven för många småföretag. Även här är det så, som visas i figur 10, att endast 2 procent av fallen personuppklasas – vilket är en förbättring med tanke på att

det tidigare var så få som 1 procent av fallen som ledde till att den kriminella fick straff (eller strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse) för brottet.

” Den låga andelen kriminella som får straff är en avgörande förklaring till varför kriminaliteten är ett så stort problem. När få åker fast blir kriminalitet en lönsam verksamhet och fortsätter därmed att växa. “

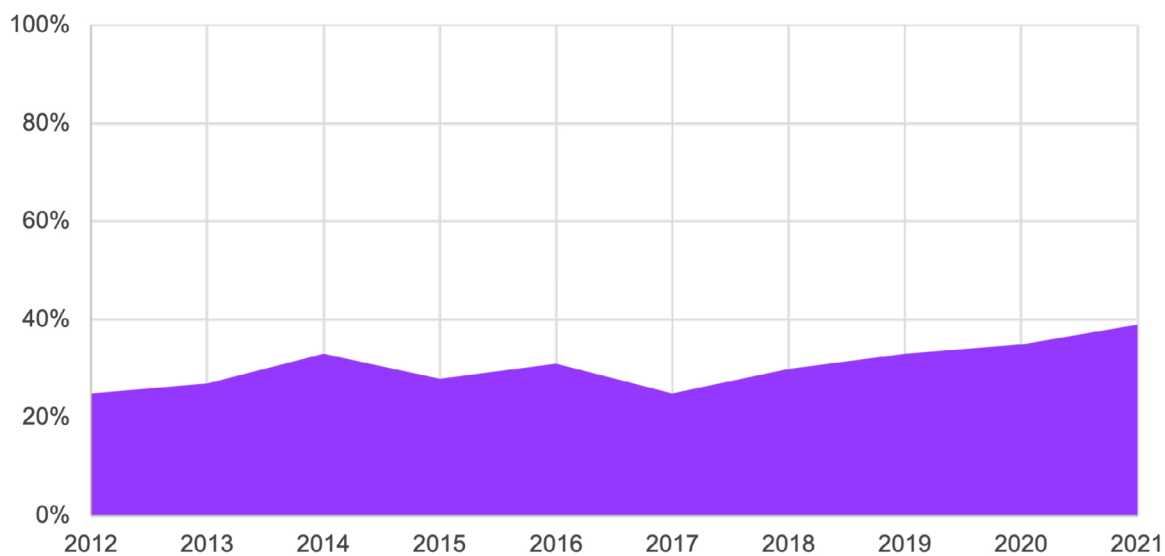
Det kan framstå som surrealistiskt att bara ett fall av femtio av skadegörelse och fickstöder leder till att den kriminella åker fast – medan också majoriteten av butikstölder och snatterier, samt butiksrån, inte heller leder till att kriminella får straff. Så ser dock verkligheten i Sverige ut. Den låga andelen kriminella som får straff är en avgörande förklaring till varför kriminaliteten är ett så stort problem. När få åker fast blir kriminalitet en lönsam verksamhet och fortsätter därmed att växa.

Figur 7 . Andel personupplärade butikstölder och snatterier

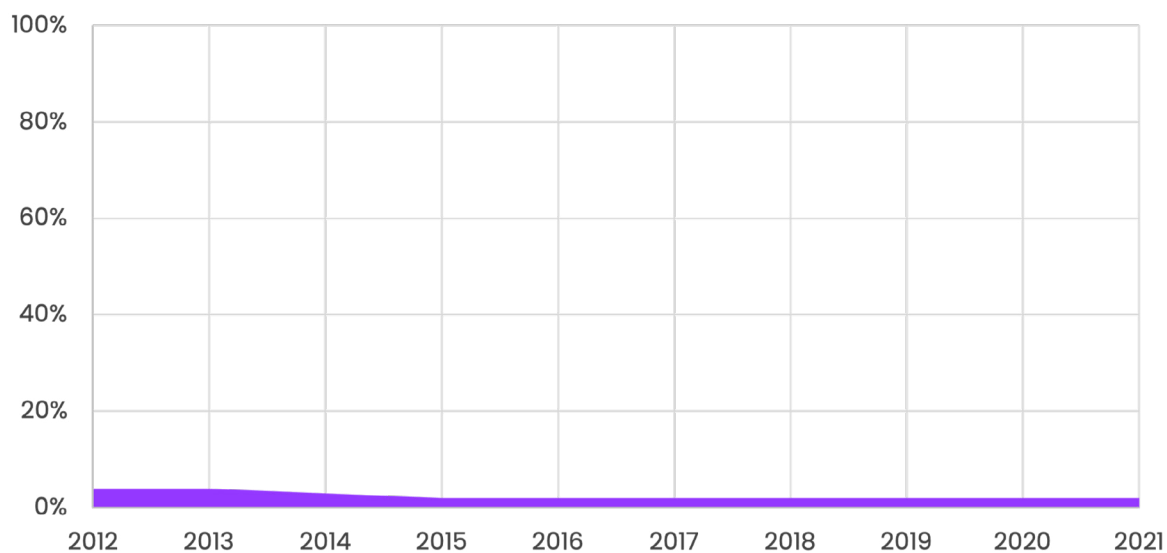
Källa: BRÅ.

Figur 8. Andel personupplärade butiksrån

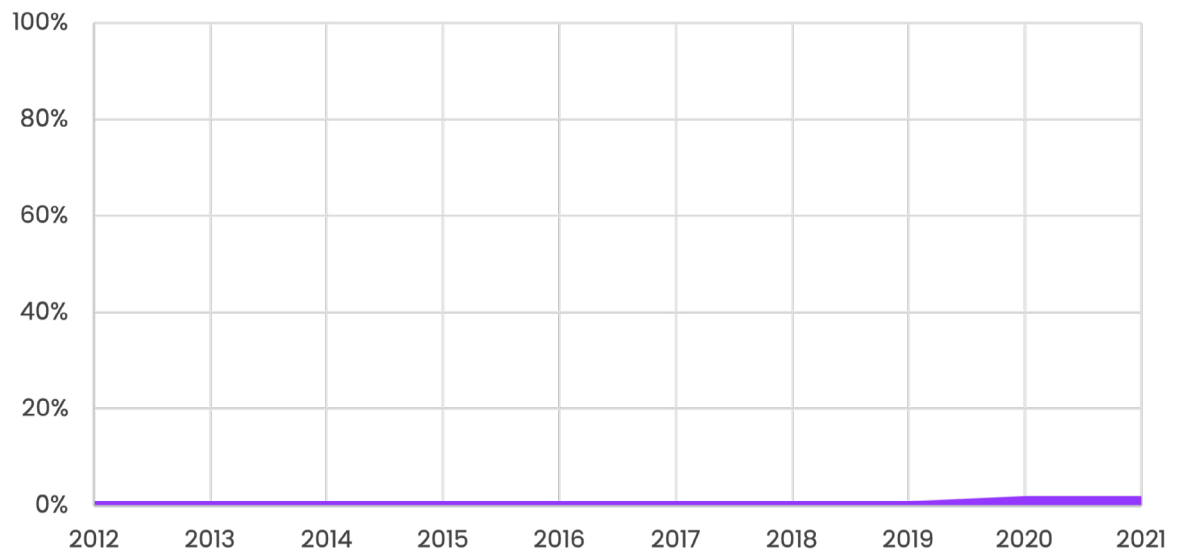
Källa: BRÅ.

Figur 9. Andel personupplärade skadegörelse

Källa: BRÅ.

Figur 10 . Andel personupplärade fickstöder

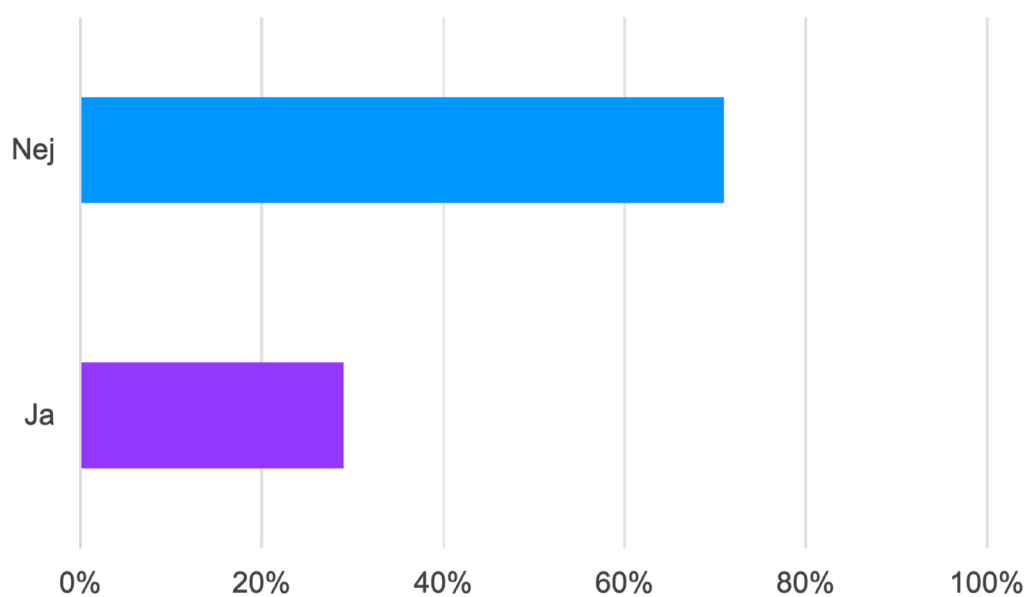

Källa: BRÅ.

Svart konkurrens är ett lika stort problem som den direkta kriminaliteten

Inför skrivandet av denna rapport genomfördes en enkätundersökning bland medlemsföretagen i Småföretagarnas Riksförbund. Enkätundersökningen besvarades av 48 medlemsföretag. En fråga som ställdes i enkäten är huruvida företaget hade blivit utsatt för brott det senaste året. Det visade sig att en knapp tredjedel av företagen, 29 procent, hade blivit utsatta det senaste året – medan 71 procent inte hade det (figur 11). Den vanligaste formen av brott som de svarande medlemsföretagen har utsatts för är stölder, följt av inbrott och vandalism.

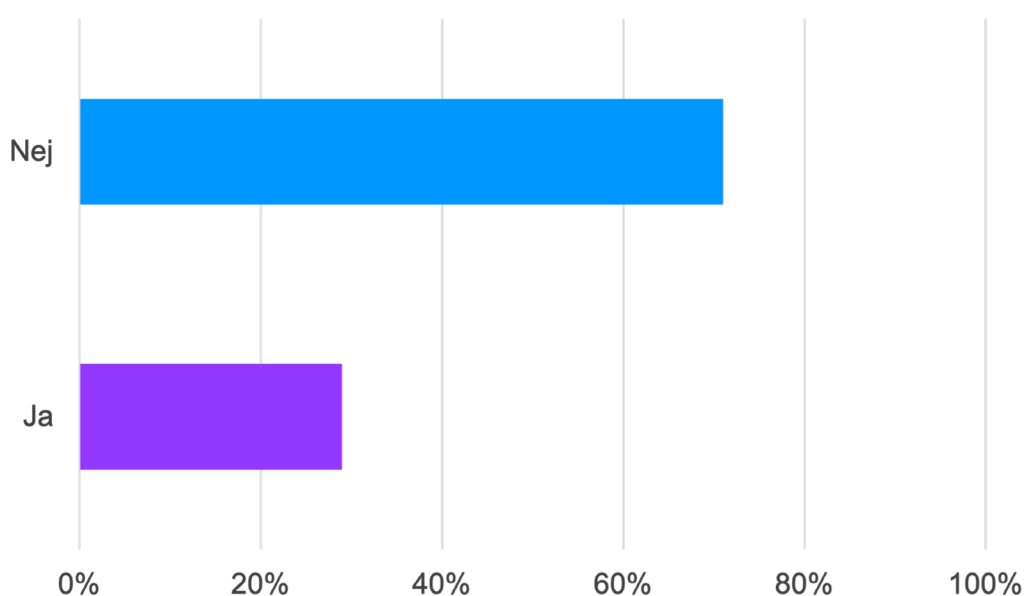
Figur 11. Har ditt företag blivit utsatt för brott det senaste året?

Källa: Svar från medlemsföretagen i Småföretagarnas Riksförbund, oktober-

En annan fråga som ställdes var huruvida företaget har drabbats av osund konkurrens från andra företag. I enkätundersökningen framkom att en lika hög andel, 29 procent, var utsatt för osund konkurrens som för kriminalitet (figur 12). Den vanligaste formen av osund konkurrens är från konkurrenter som undviker skatter och avgifter. Näst vanligast är konkurrens från konkurrenter som inte följer branschens regelverk, följt av konkurrens från företag som har svart arbetskraft.

Figur 12. Har ditt företag drabbats av osund konkurrens från andra företag?

Källa: Svar från medlemsföretagen i Småföretagarnas Riksförbund, oktober-

I och med att antalet svarande företag var begränsat, går det inte att säga utifrån ett statistiskt perspektiv mera exakt hur omfattande problemen med brott och svart konkurrens är, i relation till varandra. Däremot går det att säga att det är i storleksordningen lika stor del av företagen som utsätts för osund konkurrens från svarta aktörer, som de som drabbas av kriminalitet – vilket också är i linje med Enterprise Survey studien som tidigare refererats i denna rapport.

” Vissa företag drabbas mer av den svarta ekonomins osunda konkurrens, än av den direkta kriminaliteten. Krafttag behöver riktas i båda fallen från samhällets sida, det går inte att blunda för att företagen genom två mekanismer är utsatta av de kriminella. “

En avgörande insikt för politiken, är att den svarta ekonomins osunda konkurrens är ett problem som är ungefär lika omfattande som den direkta kriminaliteten för många av Sveriges företagare. Vissa företag drabbas mer av den svarta ekonomins osunda konkurrens än av den direkta kriminaliteten. Krafttag behöver riktas i båda fallen från samhällets sida, det går inte att blunda för att företagen genom två mekanismer är utsatta av de kriminella. Genom ett helhetsgrepp på frågan, baserat på en förståelse för företagens faktiska upplevelser, kan konstruktiv policyutveckling ske. Målsättningen måste vara att de laglydiga företagen får påtagligt bättre villkor att utvecklas medan politiken skiftar fokus till hur kriminalitetens direkta och indirekta påverkan på det laglydiga näringslivet kan minimeras.

Referenser

Brottsförebyggande rådet, BRÅ.

Europeiska kommissionen (2022). "Economic forecast for Sweden", Summer 2022 Economic Forecast.

Globaliseringsrådet (2009). "Bortom Krisen - Om ett framgångsrikt Sverige i den nya globala ekonomin", Globaliseringsrådets slutrapport, Utbildningsdepartementet, Ds 2009:21.

Sanandaji, N. & L. Jansson (2019). "Vägen till ett tryggare Sverige", Vulkan.

SCB, Förädlingsvärde enligt Företags ekonomi, mnkr efter region, näringsgren SNI 2007 och år.

SCB, Prisomräknaren.

SCB, Nettoomsättning enligt Företagens ekonomi, mnkr efter näringsgren SNI 2007, storleksklass och år.

Svenskt Näringsliv (2022). "Brottslighetens kostnader 2022", februari 2022".

Världsbanken, Enterprise Surveys.

Världsbanken, human development indicators, global BNP-utveckling.

Källor

Bild: Freepik.com

Bild: Freevectors.com

